

Plan de lecție

Use of Archive Material in Film post-1989 (case studies on „The Autobiography of Nicolae Ceausescu” and „Uppercase Print”)

Utilizarea Materialului de Arhivă în Cinemaul Românesc Post-1989 (studii de caz pe „Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu” și „Tipografic majuscul”)

de Armando Rotondi

Obiective educaționale

Elevii vor aborda două subiecte mari:

1. Explorarea distincției dintre documentele „arhivate” și cele „găsite” în cinemaul românesc post-1989.
2. Înțelegerea modului în care evoluția noțiunilor despre arhive și conținutul lor influențează utilizarea materialului de arhivă.
3. Discutarea perspectivei teoreticianului de film Michael Zryd asupra distincției dintre materialul „găsit” și „arhivat”.
4. Analiza redefinirii tehnicii „Found footage” și a conceptului de „efect de arhivă”.
5. Analizarea a două studii de caz: „Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu” de Andrei Ujică și „Tipografic Majuscul” de Radu Jude.

Dezvoltarea de abilități

Studentii vor învăța cum să dezvolte abilități legate de analiza și colectarea arhivelor cinematografice; utilizarea arhivelor cinematografice în scopuri documentare și fictive; elemente de narare audiovizuală, folosind secvențe filmate.

Acest modul oferă studenților oportunitatea de:

- a dezvolta o înțelegere conceptuală profundă a proceselor de grup și colective, împreună cu abilitatea de a evalua și îmbunătăți interacțiunea dintre arhive și producția cinematografică;
- a cultiva o înțelegere critică și creativă a interacțiunii dintre practică și teorie în domeniul de studiu, completată de o înțelegere cuprinzătoare a tehnicilor de cercetare și a burselor aplicabile în domeniu;
- a obține o înțelegere cuprinzătoare și actualizată a aspectelor interdisciplinare ale arhivelor video, având capacitatea de a integra cunoștințe, practici, concepte și abilități din alte discipline;
- de a participa la analiza critică a textelor de film, tehnicilor de producție, discipline, și realizarea de filme.

Nivel de predare

Se vor folosi imagini din filme și, eventual, video-uri de pe YOUTUBE pentru a le prezenta elevilor problemele introduse. Acest modul va fi livrat printr-un program de cursuri susținut de grupuri de discuții în cadrul seminarului și tutoriale individuale.

Modulul va cere studenților să desfășoare proiecte/teme de cercetare individuale. Abordarea constă în a privi modulul nu doar dintr-o perspectivă teoretică, ci și dintr-una practică pentru a oferi o experiență adecvată de învățare studenților. În ambele situații, studenții vor primi o bază teoretică și o formare solidă, prin explorare practică. Aceștia vor primi feedback adecvat în timpul cursurilor (și, de asemenea, în învățarea la distanță, oferindu-le obiective provocatoare, dar realizabile, însoțite de evaluări.

Abordarea interdisciplinară este centrală pentru conceptul de predare. Modulul va fi compus din diferite părți care vor include: cursuri care vor oferi studenților cunoștințe teoretice de bază; seminarii în care lucrează la scenarii și/sau analizează producții scenice (în format video, de exemplu); ateliere.

Plan de lecție (detaliere, obiective și abilități)

1. Introducere în Materialul de Arhivă în Cinema

- Definirea materialului de „arhivă” și a materialului „găsit”.
- Distincțiile istorice dintre cele două categorii.
- Extinderea noțiunii de arhive, inclusiv colecțiile online.
- Introducere în perspectiva lui Michael Zryd asupra materialului găsit vs. materialul arhivat.

2. Estomparea Granițelor: „Găsit” în Documentele de Arhivă

- Discuții despre perspectiva lui Zryd și conceptul de excludere în arhive.
- Explorarea liniei estompate dintre materialul găsit și cel arhivat.
- Înțelegerea conexiunilor dintre documentar și abordările experimentale.
- Considerarea „materialului găsit” ca element inerent în toate documentele de arhivă.

3. Abordare fenomenologică în Studiile Media

- Introducere în abordarea fenomenologică a lui Vivian Sobchack.
- Înțelegerea documentarului ca o relație subiectivă cu textul cinematic.
- Redefinirea tehnicii „Found footage” în lumina noțiunilor lui Sobchack.
- Analizarea modului în care experiența spectatorului contribuie la autenticitatea documentelor de arhivă.

4. Tehnica „Found footage” și Efectul de Arhivă

- Construirea unui film prin tehnica „Found footage”.
- Extinderea conceptului de „efect de arhivă” în receptarea filmului.
- Studiu de caz: „Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu” de Andrei Ujică.

5. Studiu de Caz I - „Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu” de Andrei Ujică

- Prezentarea generală a filmului și a abordării neconvenționale.
- Perspectiva lui Rachel Webb Jekanowski asupra utilizării experimentale de către A. Ujică a materialului de arhivă.
- Analiza focalizării lui A. Ujică pe traumele istorice și actul de producție cinematografică.
- Discuție despre portretizarea psihologică a lui Ceaușescu în film.

Pelicula al lui Ujică se constituie, așadar, ca o „Autobiografie” în toată regula, readucând în atenție istoria și tragedia istoriei într-un mod foarte specific. Tragedia este prezentă și cunoscută, dar, în același timp, nu este evidentă. Este prezentă în „cadru”, în contextul procesului, dar nu este evidentă deoarece nu există urme ale Revoluției, dar mai ales nu există urme ale motivelor care au declanșat Revoluția împotriva lui Ceaușescu, deoarece viziunea asupra Realității și, implicit, asupra Istoriei, este cea a memoriei și a psihicului lui Ceaușescu care se opune Realității procesului.

Momentele de tăcere și absența oricărui sunet în multe porțiuni ale filmului, așa cum s-a menționat, sunt momente în care spectatorul poate reflecta și înțelege propria versiune a istoriei lui Ceaușescu. Se pare că, în acest caz, se aplică pe deplin modelul „encoding - decoding” și „audience positioning” de Stuart Hall, care presupune trei posibilități de

receptare și decodificare a unui anumit mesaj: citirea preferată, adică spectatorul citește textul - filmul - în modul în care autorul dorește; citirea negociată, adică spectatorul înțelege cheia dată de autor mesajului, dar optează pentru o altă interpretare; citirea opozițională, adică spectatorul respinge poziția autorului.

Acest model, deja clasic, dacă nu chiar depășit, pare să se aplice în mod deplin la „Autobiografia lui Ceaușescu”, însă nu este atât de simplu. Trebuie să ne întrebăm cine este, de fapt, autorul mesajului codificat. Pe de o parte, pare clar și evident că este regizorul A. Ujică, dar, pe de altă parte, perspectiva este cea a lui Ceaușescu. Aici, „nivelul imediat” al sunetului lui Miceli revine în ajutor și putem propune un nivel imediat de interpretare a filmului cu două posibile nivele de „autor”, cel efectiv (Ujică) și cel potențial (Ceaușescu).

Elemente cheie ale filmului „Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu” de Andrei Ujică sunt:

- a. **Documentar, Biografie și Autobiografie** - Filmul reprezintă un documentar amplu, sugerând o cercetare meticuloasă și o dorință de a prezenta viața și cariera lui Nicolae Ceaușescu într-un mod autentic, dar autobiografic.
- b. **Psihologia individuală și colectivă** - Reprezentarea psihologiei individuale a lui Ceaușescu arată interesul regizorului în explorarea complexității liderului și a influențelor asupra deciziilor sale.
- c. **Imagini de Arhivă** - Filmul folosește extensiv imagini de arhivă, aducând în prim-plan momente cheie din istoria României și a regimului comunist condus de Ceaușescu.
- d. **Utilizarea și Absența Sunetului** - Regizorul alege momente de tăcere și de liniște pentru a permite spectatorilor să reflecteze și să interpreteze evenimentele prezentate.
- e. **Reprezentarea și Percepția Istoriei** - Filmul oferă o reprezentare subiectivă a istoriei, concentrându-se pe perspectiva lui Ceaușescu. Spectatorii sunt invitați să reflecteze asupra modului în care liderul vede și interpretează evenimentele, aplicând astfel conceptele de „encoding - decoding” și „audience positioning”.

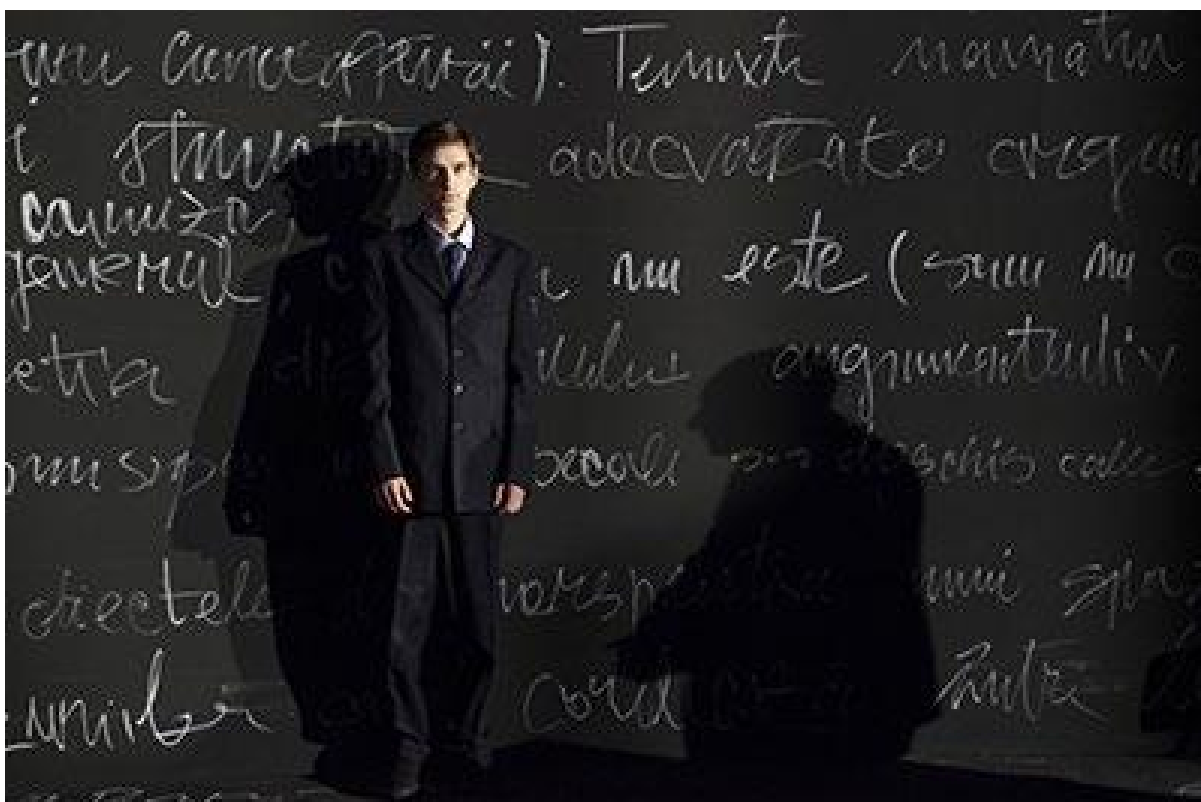
Aceste considerații arată modul în care „Autobiografia lui Nicolae Ceaușescu” explorează nu doar viața liderului, ci și impactul său asupra istoriei și societății românești, având la bază o abordare documentară și autobiografică.

6. Studiu de Caz 2 - „*Tipografic Majuscul*” (2020) de Radu Jude

- Introducerea lui Radu Jude și a lucrărilor sale metateatrale și metacinematografice.
- Prezentarea generală a „*Tipografic Majuscul*” și a legăturii sale cu arhivele.
- Analiza utilizării de către Jude a materialului de arhivă pentru a perturba narațiunea.
- Examinarea arheologiei vizuale și reconstrucția spiritului epocii.

Adaptarea cinematografică din 2020 a lui Radu Jude, scrisă de G. Cărbunariu și de R. Jude, reintroduce ocazional elemente din producția scenică, dar se evidențiază ca o lucrare care se aliniază clar intereselor actuale ale regizorului. Printre figurile proeminente ale Noului Cinema Românesc, Radu Jude reprezintă uneori o lume distinctă față de colegii săi în ceea ce privește temele și stilul. În timp ce Noul Cinema Românesc tinde spre realismul crud și auster, Jude a îmbrățișat lucrări metateatrale și metacinematografice care integrează stilizare, parodie și grotesc. Aceasta este evidentă în lucrarea sa anterioară, „Îmi este indiferent dacă în

istorie vom intra ca barbari” (2018), un film complex, cu elemente teatrale puternice care examinează masacrul de la Odessa și evenimentele din Transnistria din 1941 împotriva populației evreiești în timpul regimului lui Ion Antonescu. De asemenea, în „Tipografic majuscul”, cu Bogdan Zamfir, Șerban Lazarovici, Ioana Iacob și Șerban Pavlu, Jude se distanțează de „convențiile” Noului Cinema Românesc, care rămâne un curent fluid și eterogen, ceea ce este evident și în „Babardeală cu bucluc sau porno balamuc” (2021), câștigător al Ursului de Aur la Festivalul de Film de la Berlin, tematic diferit de cele două menționate anterior.

Elemente cheie în filmul lui Radu Jude

- a. **Utilizarea arhivei** - Jude a evidențiat un interes deosebit pentru utilizarea materialelor de arhivă în filmele sale. Abordarea sa inovatoare a integrării acestor elemente în povestea filmului contribuie la o perspectivă complexă și bogată asupra subiectului.
- b. **Adaptarea și relația dintre Cinema și Teatru** - Jude explorează legătura dintre cinema și teatru în lucrările sale. Adaptarea de pe scenă la ecran implică schimbări și ajustări semnificative, iar felul în care aceasta este gestionată dezvăluie abilitățile regizorului de a transpune elementele scenice în limbajul cinematografic.
- c. **Stilul neconvențional și brechtian** - Jude se distinge prin abordarea sa neconvențională a Noului Cinema Românesc. Adoptarea stilului brechtian se reflectă în modul în care regizorul își dezvăluie intențiile de a-i face pe spectatori să fie conștienți de procesului teatral și cinematografic. Stilul său este caracterizat de distanțare, introspecție și o perspectivă critică asupra convențiilor clasice.

Aceste elemente combină abilitățile regizorale ale lui Radu Jude în crearea de opere cinematografice complexe și provocatoare, care explorează nu doar povestea în sine, ci și relația dintre cineast și public, teatru și cinematografie.

7. Concluzie - Proiecții ale transformărilor sociale

- Rezumatul conceptelor-cheie discutate pe parcursul modului.
- Înțelegerea interacțiunii dintre realizatori și spectatori.
- Explorarea rolului spectacolului în reprezentarea schimbărilor sociale prin dramaturgie.
- Discuție despre „Triunghiul dramatic Karpman” în contextul spectatorului de film.

În ambele cazuri, există o interacțiune cu spectatorii care, în ciuda pasivității lor în consumul spectacolului, au un rol critic activ. Schimbările sociale pe care dramaturgia dorește să le reprezinte nu sunt, de fapt, expuse pe scenă sau pe ecran, ci în privirea spectatorilor.

Triunghiul dramatic Karpman reprezintă un model social al interacțiunii umane care examinează interacțiunile distructive dintre grupuri de oameni aflate în conflict. Cele trei puncte fundamentale ale triunghiului sunt rolurile de „salvator - victimă - persecutor” pe care actorii interacțiunii le schimbă între ei. Acest model oferă o perspectivă asupra dinamicii

relațiilor umane, evidențiind modul în care interacțiunile pot deveni distructive prin schimbarea rolurilor. În contextul spectacolului, acest triumf dramatic poate reflecta modul în care personajele și relațiile dintre ele evoluează și se transformă, implicând spectatorii într-un proces de înțelegere și analiză critică a dinamicii sociale prezentate. Astfel, publicul nu este doar un observator pasiv, ci devine parte integrantă a procesului de interpretare și înțelegere a mesajului dramatic.

Evaluare

- Eseu de analiză critică asupra utilizării materialului de arhivă într-un film românesc selectat.

Referințe

- Jamie Baron, *The Archive Effect: Archival Footage as an Experience of Reception*, «Projections», Volume 6, Issue 2, Winter 2012: 102–120
- Sandra L. Bloom, *Reenactment*, «Sanctuary Web», 2010, <https://www.scena9.ro/article/carbunariu-jude-tipografic-majuscul>.
- Gianina Cărbunariu, Radu Jude, *De ce am făcut „Tipografic majuscul (spectacolul & filmul)»*, «Scena9», 19/02/2020, online.
- Patrick Holzapfel, *Tipografic Majuscul / Uppercase Print*, «Viennale - Vienna International Film Festival», 2020, e online.
- Stephen B. Karpman, *Fairy Tales and Script Drama Analysis*, «Transactional Analysis Bulletin», 7, 26, 1968, pp. 39-43.
- Luciano Monteagudo, „Mayúscula imprenta”: la representación de una era, «Página12», 18/02/2021, online.
- Doru Pop, *Romanian New Wave Cinema: An Introduction*, Jefferson, McFarland, 2014.
- Doru Pop, *Romanian Cinema: Thinking Outside the Screen*, London, Bloomsbury 2021.
- Armando Rotondi, *La Romania di Ceaușescu tra farsa e tragedia. Il sentimento tragico della Storia*, Sesto San Giovanni, Mimesis, 2020.
- Armando Rotondi, *Portare i documenti in scena e sullo schermo tra dramAcum e New Romanian Wave: Tipografic majuscul da Gianina Cărbunariu a Radu Jude*, «LetteraZero», Nuova Serie, Anno 1, numero 1, 2022, pp. 109-124.
- Vivian Sobchack, *Toward a Phenomenology of Nonfiction Film Experience, in Collecting Visible Evidence*, eds. Michael Renov and Jane Gaine, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1999, pp. 241-254.
- Vivian Sobchack, *The Charge of the Real: Embodied Knowledge and Cinematic Consciousness*, in *Carnal Thoughts: Embodiment and Moving Image Culture*, Berkeley, University of California Press, 2004, pp. 258–285

- Christina Stojanova, Dana Duma, *The New Romanian Cinema*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 2019.
- Michael Zryd, *Found footage as Discursive Metahistory: Craig Baldwin's Tribulation 99*, «Moving Image», 3 (2), 2003, pp. 41–61.